

דף סח.

עין משפט ב.

הו"מ סימן קעה פעיף נו

נו סד. הממשכן קרקע ואח"כ מכרו לזה שממושכן בידו, אין המצרן יכול לסלקו^ט. אבל אם מכרה הממשכן לאחר אפי' אינו בן המצר אין המלוה יכול להוציאה מידו^י.

הגה: וי"א דאפי' קדם המצרן וקנאה יכול המלוה להוציאה מידו ולסלקו, וכן נראה להורות, והוא שנראה לביה"ד שלא היתה הערמה בדבר.

הגה: המלוה לגוי על שדהו או ביתו, ובא אחר וקנאו המלוה מסלקו^כ.

הגה: המלוה על הבית ולא הלוח על המרתף שתחתיו אין לו שייכות במרתף^ל ואם קנה מרתף זה מבעליו המצרן מסלקו.

עין משפט ג.ד.

יו"ד סימן קעז פעיף כד

כד. כז. הנותן עיסקא לחבירו לא יכלול הרווח עם הקרן ויעשה כולו קרן^מ דלמא לא יהיה כל כך רווח ונמצא נוטל ממנו רבית.

ה"ה שלא יתן לו מעות בתורת עיסקא או שותפות ויכתוב אותם מלוה

ט. מגמ' שם ק"ח ע"ב וכפירוש רש"י. ולכן נקראת משכנתא ששוכן בכולה, ועדיף מצרן שאינו שוכן אלא מהצד ובצד אחד לחוד. סמ"ע ס"ק ק"ח.

י. כ"כ ה"ה בשם הרמב"ן ולזה הסכים הרשב"א דלית במשכנתא דינא דבר מצרא כלל. ועיין בפעמוני זהב שהעלה דהעיקר כמר"ן דאין דינא דבר מצרא במשכונא, ודלא כמו שראה בתקנות שפסקו כרמ"א. ועוד כתב דוקא בדר במשכונא עצמה אבל בלא דר בה הביא בזה פלוגתא, והמוחזק יכול לומר קים לי ואין המלוה יכול לסלקו ללוקח המוחזק גם לדעת הרמ"א ע"ש.

כ. תוס' בפ' איזהו נשך ע"ג ע"ב ד"ה נטר.

ל. אף שנגד בית שבצידו חשוב מצרן, מ"מ נגד המרתף שתחת הבית גרע ואין לו דין מצרן. כ"כ הסמ"ע בס"ק ק"ט אבל הט"ז חלק דגם תחתיו יש לו דין מצרן.

מ. שם בגמ' דף ס"ח ע"א, ואפי' שיכתוב בלשון עיסקא אסור, וכאן אין איסור כי רק אם יהיה רווח יתן הרווח ע"כ אין איסור של רבית קצוצה כמו בסעיף ו'. ש"ך ס"ק מ"ח.

שמא ימות, ונמצא השטר ביד היורש וגובה בו את הרבית.^ג

עין משפט ה.ו.

יו"ד סימן קפד פניף א

א. מי שהיתה בידו שדה ממושכנת מכח הלואה, לא יחזור וישכיר אותה לבעל השדה.^ב

ויש מי שמתיר לעשות כן במשכנתא דסורא^ע, דהיינו שהשכין לו אותה באופן שלא יצטרך לפדות ממנו אלא יאכל איזה שנים ותחזור בחנם לבעליה שבזה אין שם הלואה עליה אלא שכירות.

הגה: והוא שלא התנה מתחילה על כך^ב, וכן צריך שהמלוה החזיק בשדה אבל בלי זה לכו"ע אסור.

יו"ד סימן קעב פניף ב

ב. ג. משכונא דסורא אם בא המלוה לחזור ולהשכירה ללוה בדבר קצוב לשנה יש אוסרין^ז, ויש מתירין^ק, אבל אם אחר שכרה מהמלוה, יכול הלוה^ר לשוכרה ממנו.

ג. פ"י דשמא היה הפסד בעסק והיה לבעל המעות להפסיד מחצה, והיורש אינו יודע מהתנאי שבניהם וגובה כל השטר ואינו מפסיד כלום והוי רבית. באר הגולה אות ל"ו.

ד. מימרא דרבא בב"מ ס"ח. ואפי" כותב בשטר ששהתה ביד המלוה זמן רב קודם שהכחירו ללוה ואפי" האמת כך היה ג"כ אסור, ואם שכר בחזרה ללוה דעת מר"ן השו"ע כהפוסקים דרבית קצוצה היא. ש"ך ס"ק א'.

ה. הריב"ש בתשובה. וכתב הב"י בשם תלמידי הרשב"א דאף בסתם משכנתא אם בא אחר ושכרה מהמלוה יכול אח"כ בעל השדה לשוכרה מאותו אחר כיון שאחר הפסיקו, אבל בתשובת הרשב"א שמביא הב"י משמע דאסור אפי" באחר מפסיקו. ש"ך ס"ק ב'.

ו. כ"כ הריב"ש בסי' ש"ה. וגם בעינן שהחזיק המלוה בשדה, כ"כ הב"י בסי' קע"ב בשם הרשב"א.

ז. כ"כ בעה"ת וריב"ש בשם הרמב"ן, אבל במשכונא אחרת ולא דסורא אסור אפי" אדם אחר שכרה באמצע כמו בסי' קס"ד, וכ"כ הטור בשם הרמ"ה ואם התנו כן הוי רבית קצוצה. ש"ך ס"ק י"ט.

ק. ריב"ש בשם י"א.

ר. מיהו צריך שלא יתנה בכך בשעת ההלואה, כ"כ הלבוש. וכתב רי"ו אותן מקומות שנותנים מעות על הבתים במשכון ובעל הבית דר בבית שלו ואין המלוה מחזיק לעולם בבית ואדם אחר מתחייב למלוה בדבר קצוב בכל שנה, אם אותו אדם עושה כן מדעת עצמו מותר, אבל אם עשה בשליחותו של הלוה הוי רבית קצוצה. ט"ז ס"ק ז'.

דף סח:

עין משפט א.

יו"ד סימן קעז סעיף ב

ב. הנותן כסף לחבירו בתורת עיסקא, דהיינו שחצי מהם האחריות על הנותן וחצי השני על אחריות המקבל אסור^ש, שכל עיסקא חציה מלוה וחציה פקדון, ונמצא שטורח המקבל בחלק הפקדון של חבירו תמורת מחצית ההלוואה, לפיכך צריך הנותן לתת למקבל שכר טרחתו שבכל יום ויום^ת מימי השותפות כפועל בטל של אותה מלאכה^א שבטל ממנה, ואם היה לו עסק אחר^ב, כל שהוא להתעסק בו עם מעותיו של זה אינו צריך להעלות לו שכר של כל יום, אלא אפי' העלה לו דינר בכל ימי השותפות די בכך.

ואם פחתו או הותירו יהיה לאמצע בשווה.

ג. ה"ה אם אמר לו כל הרווח נחלק בשוה^ג אלא שבשכר טרחך אני נותן מקודם שלישי מכל הרווח או עשירית הרווח הואיל ויש לו עסק אחר הרי זה מותר^ד, ואם הפסידו יפסיד מחצית.

ד. אם היה המתעסק אריסו והיה לו עסק אחר אינו צריך להעלות לו

ש. ממשנה דף ס"ח ע"א, ועיין בדברי הגאון אות ו' מה שהאריך מאד בסעיף זה.

ת. דפועל הוא כמו שכירות וכל יום ויום לבדו נחשב בפני עצמו. כ"כ הרי"ף.

א. לשון הרמב"ם בפ"ו מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב', והוא מברייטא שם וכדמפרש אביי. ופי' רש"י שאם היה נפח או נגר, שמים כמה אדם היה רוצה ליטול ולהתבטל ממלאכה כזו ולעשות מלאכה קלה, וכך משמע מדברי הרי"ף, אבל התוס' פירשו כפועל בטל היינו כיושב ובטל לגמרי שאין לו שום מלאכה ואותו שואלים כמה היה רוצה לקחת להתעסק בזה העסק וזה נותן לו. כ"כ הרא"ש. ויש מפרשים כגון שהיה חייט ודרכו לתפור בגד בסלע כשהמלאכה מרובה, וכשאיין לו מלאכה מרובה תופרו בחצי סלע וזה נוטל בשכרו.

ועוד כתב הרא"ש דהכא באבק רבית הקילו חכמים, שבדבר מועט שנותן לו לא מחזי כבר כרבית, וכ"כ הטור. באר הגולה אות ד'. ועיין בש"ך בס"ק ה'.

ב. אפי' אינו ממין זה העסק מותר, כל שאינו מבטל בעסקיו משום מעותיו של זה. ש"ך ס"ק ו'. ואפי' דינר לאלף.

ג. מימרא דרב שם, וכך פי' הט"ז בס"ק ד' דברי השו"ע.

ד. אבל אם אין לו עסק אחר אסור, אלא צריך ליתן למקבל שני שלישי הרווח, ובהפסד לא משלם רק שלישי כיון שלא פסק עמו תחילה. ש"ך ס"ק ט'.

שכר טרחתו כלל^ה, כיון שהאריס משועבד לבעל השדה.

הגה: וצריך להיות כל האחריות של חצי הפקדון על הנותן^ו אפי' אחריות דאונסין^ז ולא כיש מקילין במקצת אחריות.

עין משפט ג. יו"ד סימן קעז סעיף כא

כא. כד. נתן לחבירו סחורה בתורת עיסקא, אם דרך לשכור פועלים להוליכה לשוק, בעה"ב נותן שכר זה^ח.

עין משפט הו. יו"ד סימן קעז סעיף ד.ב.

ה. ו. הנותן מעות לחבירו בסתם להתעסק בהם ולא פסק עמו שכ"ט^ט, וכשבאו לחשבון אין הנותן רוצה ליתן למתעסק לא שכרו של יום ויום כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה ולא דינר אחד לכל ימי השותפות כשהיה לו עסק אחר, ובאו לדין. תקנת חכמים^י שיהיה למתעסק בשכרו שליש הרווח בחצי הפקדון דהיינו לפי החשבון שני שלישים מכל הרווח הן של החצי מלוה הן של החצי פקדון, ואם פחתו

ה. מעובדא דר"א מהגרונאי שם. ועיין בגאון אות י"ג, ובפי' רש"י שם.

ו. פירושו היינו מה שאמרנו דפלגא הוי פקדון היינו כשאין המתעסק עליו אלא כשומר חנם, ואין לו עליו שום אחריות על מחצית הפקדון רק כשומר חנם דהיינו על פשיעה, אבל שאר אחריות על חלק הפקדון בין דאונסין בין דגנבה ואבדה יהיה הכל על הנותן. כ"כ בלבוש.

ז. וכן אחריות אם יוזל, אבל אחריות דגניבה ואבידה אם יהיה הכל על המקבל מותר משום שהוא כשומר שכר, ולא דמי לסי' קע"ג סעיף י"ג ששם מותר לקבל עליו אחריות החומץ ששם במכר איירי. כ"כ הב"ח.

וכתב הש"ך ס"ק י' דמשמע דגם בעסקא צריך לקבל כל האחריות דשייך ביה יוקרא וזולא וכ"ש בנותן לו מעות למחצית שכר.

ואע"פ שנותן עסקא לחברו על תנאי שיטול המתעסק ג' חלקים מהרווח ובעל המעות רביעית, מ"מ הוה חצי מלוה וחצי פקדון דמה שהמתעסק נוטל יותר ברווח הוי שכר טרחתו. ט"ז ס"ק ו'.

ח. מברייתא בב"מ ס"ח ע"ב מקום שנהגו וכו'.

ט. רמב"ם פ"ו ממלוה הלכה ג' מעובדא דבני רב עיליש בב"מ דף ס"ח ע"ב.

י. כתב הט"ז בס"ק ז' דאם כבר נתן לו המקבל לנותן הקרן והרווח שלו ולא נתן לו שכ"ט כלל, אין לו עליו שום תביעה דדבר זה אבק רבית הוא ולא יוצא בדיינים ואפי' צאן ברזל דסעיף א' לא הוה אלא קרוב לשכר ורחוק מהפסד, אבל כל זמן שלא נתן לו יכול לעכב מהקרן שכ"ט. ותקנת חכמים היא מגמ' בב"מ ס"ח.

שיפסיד המתעסק שלישי^כ הפחת, שהרי הוא חייב מן הדין בחצי הפחת, שחצי המעות מלוה אלא שמנכה לו שתות מן הסך הכולל מן ההפסד בשכרו בחצי הפקדון נמצא נשאר הפחת עליו בשליש ובעל המעות יפסיד שני שלישי.

כ. כתב הש"ך בס"ק י"ד דזו דעת הרמב"ם, אבל רוב הפוסקים חולקים וס"ל דהמקבל נוטל ב' חלקים רווח ומקבל על עצמו חצי הפסד, וכ"נ עיקר בגמ' מ"מ כשיש מנהג ידוע הולכים אחר המנהג היכא שאין איסור בדבר.